

Ljubica Wagner

Moj Šandor

O Šandoru Augustinčiću sigurno će biti pune enciklopedije, leksikoni i razne stručne publikacije. Mnogi će diplomirati, magistrirati, doktorirati na njegovu opusu, ali na žalost to će ostati samo slova i brojke na papiru.

Htjela bih se u ovom kratkom vremeplovu od više od pola stoljeća osvrnuti na njega kao osobu i na naše poznanstvo koje je počelo jednoga kišnog 19. listopada 1954., dakle na njegov 33. rođendan, kad me moj budući suprug (glumac Lujo Galic), oboružan bocom šampanjca, ostavio u jednom haustoru u Bogovićevoj ulici i rekao: *Čuj, ti ne možeš ići gore, ja moram ići čestitati Šandoru, oni te ne poznaju, a ti nisi ni pozvana. Neću dugo!*

Upravo sam se htjela početi ljutiti, međutim tada sam u polutami hodnika vidjela (ne mogu reći da je to bila figura – to je bio *croquis*) krhkoga divnog čovjeka koji me je samo pogledao i rekao: *Malička* (ja sam onda imala 19 godina), *samo ti dođi gore.*

Dok smo se mi vozili dizalom na četvrti kat, nisam vjerovala, nisam ni slutila da će taj čovjek postati dragocjena konstanta u mome životu i da će zajedno s njim u dvanaest različitih gradova, u petnaest različitih kazališta, ostvariti devedeset različitih predstava u proteklih pedeset pet godina.

Šandor me je odmah odveo našoj nezaboravnoj Ingi Kostinčeri u – kako je rekao – njihov “kokošinjac”, odnosno atelier, koji se nalazio na trećem katu Hrvatskoga narodnog kazališta, gdje se danas nalazi personalna služba.

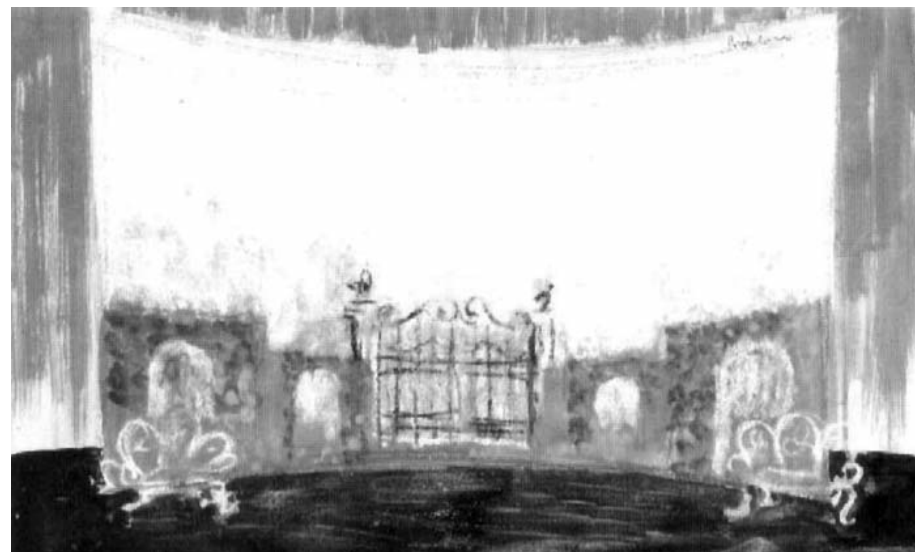
Tako je počelo moje druženje s njima.

Bile su to blistave predstave pedesetih godina kad se Europa oporavljala od Drugoga svjetskog rata i punim plućima krenula u razna nova dostignuća. Zagreb je sve to intenzivno i dosljedno pratio – bilo u arhitekturi, grafici, dizajnu pa i u kazališnoj scenografiji.

Redala su se mnoga imena, a svako scenografsko ime imalo je svoju osobnost i specifičnost. Zvonko Agbaba bio je funkcionalan i pragmatičan, Edo Kovačević divan kolorist, Rašica profinjen arhitekt, dragi Kamilo Tompa naš posljednji *schönggeist*. Ali želim reći da je Šandor imao nešto iznimno što ga je izdvajalo između njih. Ne bih htjela govoriti i ponoviti banalnu frazu da je imao istančan kazališni, scenski instinkt. Ne!

Šandor je imao jedinstvenu sposobnost da iz svake stvari koju je uzeo u ruke stvori, u punom smislu te riječi – kazalište!!! To je nešto od Boga dano – to se ne da naučiti.

Navest ću nekoliko primjera. Danas je na ovoj komemoraciji spomenut njegov *Ukleti Holandez* koji je, igrom slučaja, nastao na mojem balkonu u Opatiji (on je volio dolaziti k meni na more), gdje je na stolu bila kutija šibica i zgužvana papirnata salveta. I dok smo mi razgovarali, on je nešto prčkao po tome i najedampud od dijelova kutije stvorio kosinu i praktikable, a od šibica i papira jedro. Gleda i veli: *Evo, to ti je maketa Holandeza!* Dakle, on je od običnih neuglednih šibica napravio grandiozni teater... Ili drugi primjer, koji je za mene možda još uzbudljiviji... Bili smo u mojoj kuhinji. On je jako volio kajganu s lukom

Modest Petrović Musorgski, *Slike s izložbe*

Ivo Lhotka Kalinski, *Plesači*

i tužio se da više nigdje nema dobrih birtija, da nigdje to ne može naručiti. Onda je došao k meni i ja sam mu takvu kajganu često pripremala. Dok sam kuhala, on je uzeo debelu lanenu kuhinjsku krpu, malo je zgužvao (a mi smo se baš spremali za predstavu *Hahari, puntari i jen šašavi pop*), rastvorio je i rekao: *Evo, to će visjeti kao strop krčme*. Onda je uzeo tu istu krpu, napravio nekoliko čvorova, malo razvukao i dodao: *To će visjeti odozgora na štriku i to budu galge*.

Okrenula sam se da mi kajgana ne zagori i kad sam se vratila vidim da je on, u međuvremenu, tu debelu lanenu krpu zarotirao i postavio da stoju na stolu kao kakva skulptura.

I ja opet pitam: *A za koju je to scenu?*

A on odgovara: *Pa ni za kakvu! S tim možeš igrati sve!*

Potpuno sam zaboravila na taj događaj. Osam dana prije njegove smrti, baš onu subotu prije, slučajno sam na televiziji gledala jednu avangardnu – recimo u blagom pomaku – izvedbu *Pikove dame* Marijanskog teatra u Lenjingu. Najedanput sam se sjetila Šandorovih riječi da krpa na sceni može biti sve. Jer u toj *Pikovoj dami* svih sedam slika, koliko ih ima, predstavljao je uski rotirajući zastor (zapravo velika krpa) na sredini scene, koji se mijenjao i sjajno dočaravao određeni ambijent.

I još nešto... Godine 1990. radili smo u zagrebačkome Hrvatskom narodnom kazalištu s uglednim njemačkim redateljem Güntherom Kōnemannom operu Richarda Straussa *Elektra*. Najedanput se ta maketa duboko zarotirala među visokim zidovima i djelovala čudno i tjeskobno – divan dramaturški pristup djelu. Pitam ga: *Pa kako si došao na tu ideju, na to isprepletanje i uzbuđljiv nemir? Pa znaš, kad sam se tuširao, onda je voda curila i nastao je takav kovitlac i stvarao kaos...*

I tako je on iz jednog običnoga mlaza stvorio tjeskobno, nemirno dvorište, odnosno poprište tragedije roda Atrejevića.

To su bile čudne stvari koje je znao samo Šandor i možda upravo zato što je u sebi nosio jednu osebniju dramaturgiju. On je bio, ako mogu tako reći, sretan spoj humorno-ga šarma i slojevite zagorske obješenjačke mudrosti. I

naravno, imao je puno duha, puno vedrine, puno autohumora i puno razumijevanja za svakoga. Bio je dobar čovjek, to svi znamo, tako skroman i nikad ni o jednom kolegi nije ništa ružno rekao. Uvijek je govorio: *Ak' ne mogu reći nešto lijepo – šutjet ću. Jer šutnja ti je neki put – zlato. To pazi!*

Još na kraju, htjela bih se samo osvrnuti na malo neobičnu komponentu njegove psihičke dramaturgije – a to je bila njegova nesavladiva želja za putovanjem. Bio je silno znatiželjan u pozitivnom smislu te riječi i ta njegova putovanja u traganju za ljepotom dobila su s vremenom, usudim se reći, neku ahasfersku dimenziju. Stalno je išao u neke daljine, težio sve dalje i dalje, od Zagorja preko Toscanu do Japana... Imao je hrpu željezničkih, autobusnih i brodskih voznih redova i onda je pravio razne kombinacije koje su ga silno zabavljale.

Kao primjer, navest ću naš put u Osijek.

Ja sam rekla: *Onda, Šandore, idemo sutra poslije podne vlakom "Podravkom"*.

On odgovora: *Nee, meni je to prepolahko!*

Opet mu kažem: *Pa kak', to je direktno?*

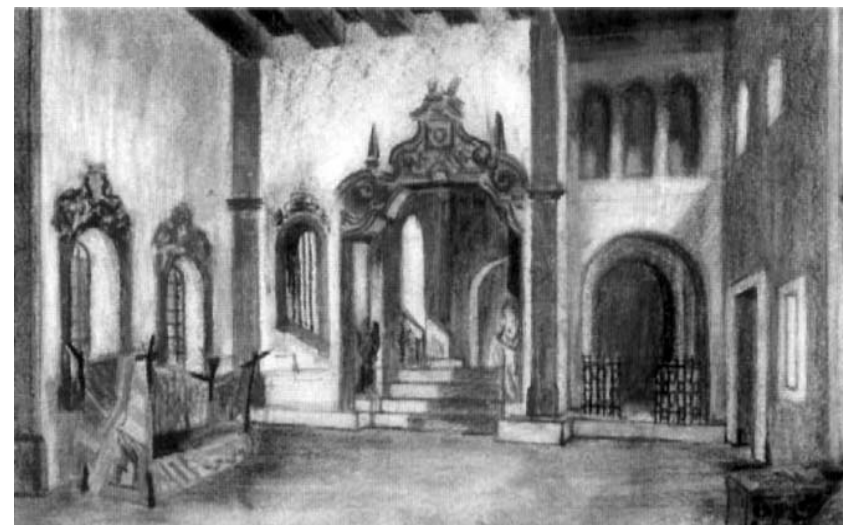
Tad je počeo nešto tražiti po svojim legendarnim voznim redovima, da bi pobjedonosno izjavio: *Čekaj! Ja budem išao ekspresom "Sava" do Vinkovaca, onda ću uzeti šinobus do Bizovca i tamo ću presjesti za Osijek*.

A ja sam mislila, moj Bože, pa kud on to ide? Što je najsmješnije, stigao je u Osijek prije mene.

A recimo, ako je išao po lijekove u određenu apoteku u Maribor, budimo sigurni da je presjedao u Zidanom Mostu. To je bio Šandor i njegova putovanja.

Što je bio stariji, pogotovo u zadnjih godinu dana, vrlo često je dolazio k meni jer se vraćao svojim korijenima. Stjecajem okolnosti, stanujem u Šenoinoj ulici, a on je rođen na početku Šenoine, u suterenskom stanu, pa bi se uvijek kad bi mi dolazio ujedno vraćao svojim uspomenama. Mnogo smo razgovarali, ali on je, na kraju, uvijek putovao i putovao...

Ta su putovanja postajala, možda i zbog fizičkog hendikepa (godine, godine...) sve više apstraktna, negdje više u

Emmanuel Roblès, Montserrat

snovima i mogu reći da me je podsjećao na Wagnerova Wanderera iz *Sumraka bogova*. Zgodna riječ, mi je nemamo u hrvatskom, nemamo točan adekvat, to je nešto između putnika i litalice. Šandor je postao Wanderer.

Kad me posjećivao, uvijek je pričao kamo bi rado išao. Jednoga dana prošle jeseni on se pojavi i pita: *Čuj, imaš malo šampona?* (To je bio njegov naziv za *eiercognac*. Jako je volio to piće). *Sad ti moram nešto reći! Ja ću putovati, ja hoću ići u Trst.*

Kak' ćeš putovati? pitam ga.

Najprije ću doći k tebi u Opatiju, malo ću se odmoriti i znaš što? Jesi li vidjela na televiziji i u novinama reklame? Kupit ću si sad onakav novi mali tip auta koji ide kao romobil na četiri kotača, odgovara on.

Velim mu: *Šandor? Pa mislim... Čekaj, kak' to misliš?*

Ali on je uporan i nastavlja: *Ne, to ti je sjajno, to ti svakud ide.*

Opet pitam: *I ti bi tim išao?*

Ja bih bilo čim išao, samo da se ide! zaključuje on.

Ostala sam potpuno zbunjena. *Pa čekaj, kad te ovakolušam, postaje mi jasna ona Krležina rečenica iz Lede: "Da mi je otputovati pa i na mrtvačkim kolima."*

On se malo zamislio i na to rekao: *Da, to je ono pravo!*

Opet ja: *Kako to misliš – pravo?*

Zamišljeno mi odgovara: *Mrtvačka kola, baš je to ono pravo zato jer će to putovanje trajati vječno i tako ćemo imati mira, a ja ću konačno prestano putovati, bez prekida...*

Duboko sam uvjeren da na Šandor, sad kad je – vjerujem bez presjedanja! – doputovao do Elizejskih poljana, ni tamo ne miruje, da već traži zgodno mjesto za neki njegov novi dekor i da će nam dragi Bog uskoro javiti kako je on na nebu instalirao jedno novo kazalište. Zato sad razmišljam da li za kraj ovoga mog razgovora sa Šandorom upotrijebiti Vojnovića i njegovu rezigniranu konstataciju: *Odhode gospari*, ili da baš ovdje i iz ovoga kazališta, iz ovog foajea gdje nam je nekoliko puta dočarao *Hamleta*, uz pomoć Shakespearea preko Horacija poručim: *Laku noć, moj dragi Viteže!*